

ӘОЖ 37.02:91(075.8)

FTAXP 14.35.07; 14.25.09

DOI 10.37238/2960-1371.2960-138X.2025.99(3).108

Бүрлібаева М.А., Карбаева Ш.Ш.**Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті**
Алматы қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: Burlibayeva.moldir@gmail.com

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ БАКАЛАВРИАТ (ІВ) ТҮРҒЫСЫНАН БОЛАШАҚ
ГЕОГРАФИЯ МҰҒАЛІМІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЕБЕРЛІГІН
ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ**

Аңдатпа. Бұл зерттеуде қазақстан Республикасының Жоғары білім беру жүйесіндегі Халықаралық Бакалавриат (ІВ) тұжырымдамасын ескере отырып, болашақ география мұғалімдерінің кәсіби құзыреттіліктерін дамытудың теориялық-әдістемелік негіздері талданады. Зерттеуге негізделген оқыту, қалыптастырушы бағалау және жаһандық ойлау сияқты ІВ принциптері болашақ мұғалімдерді даярлауға қаншалықты біріктірілгені зерттелуде. Зерттеу әдебиеттерді талдауға және ұлттық және халықаралық оқу бағдарламаларын салыстыруға негізделген. Нәтижелер қазақстандық жоғары оқу орындарындағы жүйелік кедергілерді, Сондай-ақ, ІВ контекстіне дайындық үшін мамандандырылған модульдердің жоктығын көрсетеді. Сонымен қатар, реформалардың үлгісі бола алатын Сингапур, Канада және Финляндиядан табысты халықаралық модельдер ұсынылады. Оқу бағдарламаларын қайта құрылымдау және практикалық сабақтарды күшейту бойынша нақты ұсыныстар берілген.

Кілт сөздер: педагогикалық білім; география мамандығы; педагогика; Халықаралық бакалавриат; Қазақстан; кәсіби құзыреттілік.

Kіріспе

Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесіндегі жаһандық өзгерістер жағдайында педагог кадрларды даярлау сапасын арттыру мәселесі өзекті болып отыр. Болашақ география мұғалімінің педагогикалық шеберлігі ерекше маңызға ие. Өйткені ХХІ ғасырда оқушылардың тұтас дүниетанымын, сыни ойлауын және басқа да құзыреттіліктерін қалыптастыру мұғалімнің кәсібилік деңгейіне байланысты. Педагогикалық шеберлік дәстүрлі түрде оқыту мен тәрбиелеуге шығармашылық көзқараста, білім беру мақсаттарына тиімді қол жеткізуді қамтамасыз ететін білім. Сонымен қатар, дағдылар мен жеке қасиеттер жиынтығында көрінетін мұғалімнің кәсіби қызметінің жоғары деңгейі ретінде қарастырылады. Қазіргі заманғы тәсілдерге сәйкес мұғалімнің кәсіби өсуі бірнеше деңгейден өтеді: пәндік білімді игеруден (педагогикалық қабілет) педагогикалық дағдыларды жетілдіру арқылы (педагогикалық шеберлік) оқытудың жаңа

әдістерін енгізумен байланысты педагогикалық шығармашылық пен инновацияға. Осылайша, педагогикалық шеберлікті қалыптастыру құзыретті, шығармашылықпен ойлайтын мұғалімнің қалыптасуының күрделі кезеңдік процесі. Қазіргі әлемде педагогикалық шеберлікті дамыту бағдарларының бірі Халықаралық бакалавриат бағдарламасы (International Baccalaureate, IB) болып табылады. Бағдарлама оқушылардың сыни ойлау, дербестік және жаһандық құзыреттілік дағдыларын қалыптастыруға бағдарлануымен танымал халықаралық танылған маңызды білім беру жүйес. Халықаралық бакалавриат жастарды көп мәдениетті және тез өзгеретін әлемде өмір сүруге дайындауда шешуші рөл атқарады. Олардың өмір бойы білім алу қабілетін дамытуға ықпал етеді. Түлектердің бұл қасиеттері IB-бағдарламаларын жүзеге асыратын мұғалімдердің шеберлігімен тікелей байланысты: мұғалім оқытудың заманауи әдістерін қолдана білуі, оқушылардың зерттеу қызметін ынталандыруы, олардың оқуда дербестігін қалыптастыруы керек. Қазақстанда Халықаралық бакалавриат бағдарламасына деген қызығушылық үнемі артып келеді. Егер алғашқы мектептер Халықаралық бакалавриат бағдарламасын 2000-шы жылдары енгізген болса, қазіргі уақытта елімізде оннан астам Халықаралық бакалавриат бағдарламасы бойынша мектептер жұмыс істейді. Халықаралық Бакалавриаттың ресми сайтының мәліметі бойынша, мектептің алғашқы IB-әлемі Қазақстанда 2000 жылы пайда болды. Қазір шамамен 16 мектеп IB бағдарламаларының кем дегенде біреуін (бастапқы PYP, негізгі MYP, дипломдық DP немесе мансаптық CP) іске асыруға рұқсат алды. оның ішінде 7 мектеп дипломдық бағдарламаны (DP) ұсынады. 2024 жылы ірі қалаларда (Астана, Алматы) алғаш рет IB және Н.Н.Назарбаев Университеті өкілдерінің қатысуымен IB – конференция күндері өтті. Онда қазіргі уақытта Қазақстанда 13 авторизацияланған IB-мектеп жұмыс істейтіні және олардың саны жыл сайын IB философиясын қабылдайтын жаңа мектептер есебінен артып келе жатқаны атап өтілді. Бұл IB-білім берудің қажеттілігін және IB-бағдарламаларда тиімді жұмыс істей алатын мұғалімдерді даярлау қажеттілігін көрсетеді.

Қазақстандағы жоғары педагогикалық оқу орындарының көзқарасы бойынша, IB принциптерін мұғалімдерді даярлауға біріктіру мүмкіндікті де, қиындықты да білдіреді. Бір жағынан, IB білім сапасының халықаралық мойындалған стандарттары мен оқытудың озық технологияларын ұсынады. IB бағдарламалары пәнаралық байланыс, зерттеуге негізделген оқыту, жаһандық ойлауды дамыту және құндылықтарға негізделген білім беру қағидаттарына негізделген. Бұл Қазақстан Республикасындағы білім беру мазмұнын жаңарту мақсаттарымен үндес. Мысалы, IB стандарттары мен тәжірибесі мектептерден қазіргі заманғы оқыту әдістерін, бағалауды және IB философиясына сәйкес мұғалімдер үшін үздіксіз кәсіби дамуды қамтамасыз етуді талап етеді. Екінші жағынан, IB бағдарламаларын табысты жүзеге асыру үшін мұғалімдер жаңа құзыреттерді меңгеруі қажет: оқу үдерісін зерттеу және ынтымақтастық қағидаттары бойынша ұйымдастыру, критериалды бағалауды қолдану, әртүрлі пәндердің мазмұнын біріктіру. Шетелдік зерттеулер дәстүрлі әдістерге үйренген мұғалімдердің IB әдісіне ауысу кезінде жиі қиындықтарға тап болатынын байқалады. Атап айтқанда, IB мектептерінде мұғалімдер тәжірибенің,

дайындықтың болмауына байланысты сұрауға негізделген (индуктивті) оқыту стилін енгізуде қиындықтарға тап болуы мүмкін. Сондай-ақ мұндай әдістер барлық оқушылар үшін тиімсіз деген сенімге байланысты. Аталған қиындықтар халықаралық тәжірибеде де жиі кездеседі. Мысалы, мемлекеттік мектептерде ІВ МҰР бағдарламасын жүзеге асыруда: екі оқу жоспарын (ұлттық және ІВ) оқыту талабы мұғалімдердің жүктемесін арттырады және олардың біліктілігіне жоғары талаптар қояды.

Бұл зерттеудің өзектілігі Қазақстандағы педагогикалық білім беру жүйесін озық әлемдік тәжірибені ескере отырып жаңғырту қажеттілігімен айқындалады. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың және жаңартылған білім беру мазмұнын енгізудің мемлекеттік бағдарламасы құзыреттілікке негізделген көзқарас пен халықаралық сапа стандарттарына бағыттылықты жариялайды. Қазақстандық университеттердегі география мұғалімдерін дайындауға ІВ элементтерін енгізу олардың оқытушылық дағдыларын жақсартуға және ІВ танымал болатын сыни және зерттеушілік оқу дағдыларын дамытуға көмектеседі. География пәні пәнаралық жобаларды жүзеге асыруға, студенттердің жаһандық ойлауын және экологиялық мәдениетін дамыту үшін үлкен әлеуетке ие. Бұл аспектілер кең дүниетанымы бар жан-жақты жеке тұлғаны дамыту бойынша ІВ миссиясына сәйкес келеді. Дегенмен, болашақ география мұғалімдерінің біліктілігін арттыру үшін жоғары педагогикалық білім беру жүйесінде ІВ бағдарламасын нақты қалай пайдалануға болатынына арналған зерттеулер әлі де жеткіліксіз.

Әдеби шолудың мақсаты. Педагогикалық жағдайларды негіздеу және Халықаралық Бакалавриат (ІВ) бағдарламасы негізінде Болашақ география мұғалімдерінің педагогикалық шеберлігін қалыптастырудың әдістемелік тәсілдерін әзірлеу.

Зерттеу міндеттері:

Педагогикалық шеберліктің құрылымына және оның компоненттеріне талдау жүргізу;

Педагогикалық қызметке ІВ талаптарын сипаттау;

ІВ элементтері бар географияны оқыту әдістемесі бойынша оқу модулін әзірлеу және сынақтан өткізу;

ІВ-тәсілді енгізу барысында педагогикалық ЖОО студенттерінің педагогикалық құзыреттіліктерін қалыптастыру динамикасын анықтау.

Негізгі ережелер

Педагогикалық шеберлік білім беру бағдарламаларын табысты іске асыруды қамтамасыз ететін әдістемелік, коммуникативтік, рефлексивті және құндылық компоненттерін қамтиды.

Халықаралық бакалавриат бағдарламасы білім алушыларда дербестікті, сыни ойлауды және жаһандық сананы қалыптастыруға бағытталған. Бұл педагогтарды даярлауға ерекше талаптар қояды [3].

Болашақ география мұғалімдерін даярлау процесіне ІВ-тәсілдерді интеграциялау зерттеу және жобалау дағдыларын қалыптастыруды, пәнаралық байланыстарды дамытуды және формативті бағалау критерийлерін қолдануды қамтамасыз етеді.

Материалдар мен әдістер

Зерттеуде педагогикалық шеберлікті қалыптастыру және мұғалімдерді даярлауға Халықаралық Бакалавриат (IB) бағдарламасын енгізу мәселелері бойынша заманауи дереккөздерге әдеби шолу қолданылды. Қазақстан Республикасы Білім министрлігінің ғылыми мақалалары, нормативтік құжаттары, IB стандарттары, сондай-ақ Қазақстанның жоғары оқу орындарында және шетелде педагогтарды даярлау бағдарламалары талдауға алынды.

Әдістемелік база педагогикалық білім берудің отандық және халықаралық модельдері арасындағы мазмұнды, құрылымдық айырмашылықтарды анықтауға бағытталған жүйелік, талдау және салыстырмалы, эмпирикалық тәсілдерді қамтыды. Сондай-ақ, рецензияланған Scopus және Web of Science журналдарындағы басылымдарды және білім беру саласындағы сараптамалық орталықтардың есептерін қоса алғанда, ашық дереккөздердің деректері зерттелді.

Нәтижелер және талқылау

Қазақстанда география мұғалімдерін даярлау және халықаралық бағдарламаларды, оның ішінде халықаралық бакалавриатты (IB) интеграциялау бойынша жалпыланған деректерді талдау нақты зерттеулермен расталған бірқатар маңызды тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді.

Қазақстан мен Өзбекстаннан 966 география мұғалімі қатысқан Нұрғазина А., Равшанов А., Усманов М., Ибрагимов Л. авторларының зерттеулеріне сәйкес респонденттердің тек 32% - ы білім беру практикасында заманауи технологияларды, соның ішінде АИ-ді қолдануда өздерін сенімді сезінетіндіктерін растады. Сауалнама сонымен қатар мұғалімдердің тек 18% - ы Географияны оқытуда зерттеу әдістері мен жобалық оқытуды белсенді қолданатынын көрсетті [4].

Сол сияқты, Мазбаев О., Алиева Л., Демеуов А. секілді зерттеушілер өз жұмыстарында Қазақстанда география пәні мұғалімдерін даярлауда бірқатар түйінді проблемаларды анықтады:

- а) ЖОО бағдарламаларында пәннің әдістемелік аспектісін нашар пысықтау;
 - б) студенттердің заманауи цифрлық ресурстарға қолжетімділігінің шектелуі;
 - в) ЖОО-лар мен мектептер арасында тығыз кооперацияның болмауы
- халықаралық білім беру стандарттарына, соның ішінде IB [5].

ІВ ұлттық деңгейде білім беру процесіне жүйелі интеграциялау бөлігінде ҚР Білім Министрлігінің және білім беру сапасын бағалаудың Ұлттық орталығының құжаттамасын талдау мектептер мен кадрлардың біркелкі емес дайындығын көрсетеді. Мысалы, 2023 жылы елдегі 13 мектеп қана IB-мен рұқсат етілген, олардың тек 5-і ғана жоғары білікті мамандардың болуын талап ететін орта буын (МҰР) бағдарламаларын жүзеге асырады [2]. Бұл қолданыстағы кадрлық ресурстардың жеткіліктілігіне күмән келтіреді және болашақ мұғалімдерді бакалавриат кезеңінде жүйелі түрде даярлау қажеттілігі туралы мәселені көтереді.

Абай атындағы ҚазҰПУ іске асырған студенттерді даярлаудың пилоттық модулі оң мысал бола алады. 2023 жылы география кафедрасының оқытушылары оқу процесіне IB философиясы негізінде тапсырмаларды енгізді: шағын зерттеулерді ұйымдастыру, нақты деректермен жұмыс, тақырыптық жобалық карталарды жасау. Ішкі бағалау қорытындысы бойынша студенттердің 70% - дан

астамы критериалды бағалауды қолдану мен пәнаралық байланыстарды қалыптастыруда сенімділіктің артқанын атап өтті. Бұл деректер кафедраның аналитикалық есебінде берілген және ұлттық білім беруді дамыту институтының баяндамасында жарияланған сараптамалық бағалаумен расталады [7].

Халықаралық зерттеулерде (мысалы, Перри Л.Б., Леджер С., Диксон А. зерттеулеріне сәйкес) ІВ-бағдарламалардың тиімділігі мұғалімдерді даярлау сапасына тікелей байланысты екендігі атап өтілді. Атап айтқанда, Диксон және басқалар. мұғалімдердің бастапқы даярлығы жоғары елдерде ІВ компоненттерін табысты іске асырудың үлесі 80% — ға жетсе, ал мақсатты дайындық болмаған жағдайда-35% - дан аз [6].Бұл сандарды қазақстандық шындықпен салыстыруға болады. Бұл ІВ-мектептердегі педагогтардың көпшілігі кешенді университеттік курстың орнына қысқа мерзімді біліктілікті арттыру курстарынан өтеді.

Халықаралық тәжірибеде (мысалы, UNESCO, 2020 мәліметтері бойынша Сингапурдағы педагогтарды даярлау бағдарламасы) университеттік даярлыққа ІВ модульдерін енгізу құзыреттілік трансфертін қамтамасыз ететін уәкілетті ІВ-мектептерде міндетті педагогикалық практикамен сүйемелденді. ҚР-да әзірге мұндай тәжірибе толық іске аспаған.

«Өрлеу» Ұлттық кәсіптік даму орталығының базасында жүргізілген сараптамалық талдау география мұғалімдеріне арналған біліктілікті арттыру курстары, тіпті жаңартылған мазмұнға бағдарланған кезде де, ІВ-философияның барлық аспектілерін қамтымайтынын көрсетті. 2023 жылы өткізілген 42 оқу бағдарламасының тек 3-3 ғана зерттеушілік оқыту және жобалық тәсіл элементтері болды [9].

Жоғарыда келтірілген шолу негізінде қазіргі жағдайда ІВ элементтері бар болашақ география мұғалімін даярлау тек жоғары оқу орындарының бағдарламаларын кешенді жаңарту, тәжірибеге бағытталған тапсырмаларды қосу, ІВ-мектептерде тағылымдамаларды ұйымдастыру және қазақстандық мектептің шындығына бейімделген электрондық ресурстарды (бейне сабақтар, тапсырмалар, бағалау нысандары) әзірлеу кезінде ғана жүзеге асырылуы мүмкін деп айтуға болады.

2019-2025 жылдардағы зерттеулерді талдау нәтижесінде алынған жиынтық деректер география мұғалімдерін ІВ-ге дайындаудың проблемалық аймақтарын жүйелеуге мүмкіндік береді.

Біріншіден, «5B011600 – География» мамандығы бойынша даярлау бағдарламаларын іске асыратын Қазақстан Республикасы Жоғары оқу орындарының 72% - ы халықаралық бакалавриатты (ІВ) қоса алғанда, халықаралық білім беру бағдарламаларына арналған Жеке оқу курсын ұсынбайды. Оқу жоспарларын талдау ІВ тәсілінің элементтері Педагогика және оқыту әдістемесі пәндері шеңберінде фрагменттер түрінде болуы мүмкін екенін көрсетті. Бірақ ІВ бағдарламаларының философиясын, құрылымын және критерийлерін қамтитын жүйелік курс жоқ. Бұл болашақ тәрбиешілердің критериалды бағалау, формативті тәсіл және жобалық-зерттеу жаттығулары сияқты негізгі құзыреттерді игеру мүмкіндіктерін шектейді [4].

Екіншіден, салыстырмалы зерттеу барысында сауалнамаға қатысқан ЖОО оқытушыларының 84% - ы алдын ала нұсқаусыз немесе тренингтерге қатыспай,

ІВ бағдарламаларының мақсаттарын, принциптерін және негізгі әдіснамалық көзқарастарын нақты тұжырымдау қиынға соқты. Бұл профессор-оқытушылар құрамының ІВ-ның мазмұндық және әдістемелік ерекшеліктері туралы хабардарлығының жеткіліксіздігін көрсетеді. Ол өз кезегінде студенттердің дайындық сапасына әсер етеді. Авторлар оқытушылардың ІВ оқу-әдістемелік материалдарына қол жеткізе алмайтынын, ІВ бойынша бағалау критерийлерін меңгермейтінін және ІВ-бағдарламаларын іске асыратын халықаралық мектептермен сирек ынтымақтасатынын атап көрсетеді [6].

Үшіншіден, педагогикалық мамандықтар түлектерінің 10%-дан азы орта мектеп жағдайында жобалық-зерттеу тәсілін тиімді қолдану қабілетіне сенімді. Бұл практикалық дайындықтың болмауына, ағылшын тілін жетік білмеуіне (түпнұсқа ІВ материалдарына қол жеткізуді қиындатады), сондай-ақ оқу немесе өндірістік тәжірибе барысында ІВ мектептерімен өзара әрекеттесу тәжірибесінің болмауына байланысты. Бұл тұжырымдар қазақстандық педагогтардың зерттеулерінде және халықаралық есептерде келтірілген сұІВаттасу деректерімен және түлектердің өзін-өзі бағалау сауалнамаларымен расталады [4].

Оқытушылардың 84%-ы алдын-ала дайындықсыз ІВ бағдарламаларының принциптерін тұжырымдау қиынға соғады;

Педагогикалық мамандықтар түлектерінің 10% - дан азы орта мектепте жобалық-зерттеу тәсілін қолдану қабілетіне сенімді [5].

Сонымен қатар, география мұғалімдерін даярлауда ІВ бағдарламаларын іске асыратын жетекші елдердің тәжірибесін қарастыру қажет, бұл салыстырмалы-Талдамалық базаны кеңейтуге және Қазақстанда енгізу үшін практикалық шешімдерді ұсынуға мүмкіндік береді.

Кестеде мұғалімдерді ІВ бағдарламасын жүзеге асыруға дайындаудың халықаралық тәжірибесінің мысалдары келтірілген:

1-кесте. ІВ бағдарламасы бойынша салыстыру

Елдер	ІВ педагогтарын даярлау ерекшеліктері
Сингапур	ІВ мектептеріндегі студенттердің міндетті тағылымдамасы; бакалавриаттағы ІВ модулі
Канада	Университеттердегі «ІВ Educator Certificate» бағдарламасы (Онтарио, Британдық Колумбия)
Финляндия	Мемлекеттік деңгейде қолдау, ІВ-әдістерді ұлттық деңгейге интеграциялау. стандарт
Нидерланд	ІВ мұғалімдеріне арналған Онлайн курстар мен әдістемелік платформаларды университеттер арқылы сертификаттау
Австралия	Университет ІВ мұғалімдерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы + Ұлттық тағылымдама желісі

Сингапурда болашақ мұғалімдерді даярлау Халықаралық бакалавриат бойынша міндетті оқу модулін және уәкілетті мектептердегі практиканы қамтиды. Бұл жүйе бағдарламаның теориялық компоненттерін игеріп қана қоймай, оларды іс жүзінде менторлардың бақылауымен бекітуге мүмкіндік береді [10].

Канадалық тәжірибе сертификаттаудың маңыздылығын көрсетеді: болашақ мұғалімдер Британдық Колумбия университеті сияқты университеттердің педагогикалық бағдарламалары бойынша курстардан өту арқылы IB«Educator Certificate» арнайы куәлігін алады. IBO мәліметтері бойынша, осы сертификатталған бағдарлама түлектерінің 45%-дан астамы бүкіл әлем бойынша IB-мектептерде табысты жұмыс істейді [11].

Финляндия ұлттық масштабта міндетті IB бағдарламасының жоқтығына қарамастан, IB негізгі компоненттерін, соның ішінде зерттеу тәсілін, топтық жұмысты және жобалық оқытуды ұлттық білім беру стандарттарына біріктіреді. Бұл мұғалімдерге әдістер мен тәсілдерді таңдауда икемді болуға мүмкіндік береді [6].

Нидерландта оқытушылардың цифрлық дайындығына баса назар аударды: онлайн-платформалар жүйесі құрылды. Ол арқылы оқытушылар оқытылады және бірыңғай критерийлер бойынша бағаланады. Сонымен қатар, қолданыстағы мұғалімдерді қайта даярлаудың ұлттық бағдарламасы мен сертификаттау енгізілді [12].

Австралиялық жүйе университеттік дайындық пен IB мектептеріндегі тағылымдамалар желісін біріктіреді. Бағдарлама оқу-әдістемелік сүйемелдеу қағидаттарына негізделген: әрбір студент тәжірибелі IB-оқытушылар арасынан жеке тәлімгер алады. Бұл дайындық сапасына оң әсер етеді [6].

Келтірілген мысалдар әртүрлі елдерде IB бағдарламаларын сәтті жүзеге асыру келесі негізгі элементтерге негізделгенін көрсетеді:

- ЖОО бағдарламаларында мамандандырылған модульдердің болуы;
- IB-мектептердегі міндетті педагогикалық практика;
- мемлекеттік немесе институционалдық қолдау;
- сертификаттаудың немесе біліктілікті ресми танудың болуы;
- әдістемелік ресурстарға және тәлімгерлікке қол жеткізуді қамтамасыз ету.

Бұл тәсілдер Қазақстанда білім беру жүйесінің ұлттық ерекшеліктерін және кадрлық әлеуетті ескере отырып бейімделуі мүмкін.

Алынған нәтижелер халықаралық талаптар контекстінде болашақ география мұғалімдерін даярлау мәселесінің өзектілігін растайды және бірқатар маңызды тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді. Талдау Қазақстанның жоғары мектебінде педагогикалық білім беру құрылымына IB тәсілдерін тиімді интеграциялауға кедергі келтіретін жүйелі кедергілерді анықтады. Сонымен қатар, халықаралық тәжірибе мамандандырылған модульдерді, тағылымдамалар мен сертификаттау бағдарламаларын енгізу арқылы педагогтарды даярлау сапасын едәуір арттыруға мүмкіндік беретін жұмыс істейтін модельдердің болуын көрсетеді.

Сингапур, Канада, Финляндия және Нидерланды сияқты елдердің тәжірибелерімен салыстыру IB бағдарламаларын сәтті жүзеге асыру университеттердің, мектептердің Ғылым және білім министрлігінің келісілген жұмысын қажет ететіндігін дәлелдейді. Сингапур мен Канадада оқытудың

міндетті бөлігі ІВ-мектептерде педагогикалық практикадан өту болып табылады. Ал Қазақстанда бұл компонент жоқ немесе толықтай жүзеге асырылмаған. Сонымен қатар, аталып кеткен елдерде оқытушыларды әмбебап цифрлық және әдістемелік ресурстармен қамтамасыз етеді. Бұл оларға аймаққа қарамастан бірыңғай стандартта әрекет етуге мүмкіндік береді [10; 11].

Қазақстан келесі аспектілерді ескеруі қажет:

ІВ философиясы мен әдіснамасын көрсететін пәндерді қамтитын география мұғалімдерін даярлау бағдарламаларын қайта қарау қажет.

Бірқатар Еуропа елдерінде кездесетіндерге ұқсас ІВ-педагогтарды даярлау жөніндегі ұлттық стандартты әзірлеу кезінде мемлекеттік қолдау қажет.

Болашақ мұғалімдердің тілдік дайындығына ерекше назар аудару керек. Өйткені, ІВ оқу материалдарының көпшілігі тек ағылшын тілінде қол жетімді.

Сауалнамалар мен бағдарламаларды талдау нәтижелері талаптардың деңгейі мен түлектердің нақты дайындығы арасындағы алшақтықты көрсететінін атап өткен жөн. Халықаралық зерттеулер ІВ-компоненттерін сәтті бейімдеу мұғалім фасилитатор рөліне дайын болған, пәнаралық ойлау дағдыларын меңгерген, сондай-ақ жобалау-зерттеу тәсілін қолдануға қабілетті жағдайларда ғана мүмкін болатындығын дәлеледейді. Бұл құзыреттер Қазақстандағы педагогтерді даярлаудың ағымдағы бағдарламаларында жеткіліксіз дамуда [6].

Алынған деректерді қорытындылай келе, дайындық жүйесін модернизацияламай және тәжірибеге бағытталған компонентті кеңейтпей, география мұғалімдерін даярлауға ІВ-нің ауқымды интеграциясы туралы айту мүмкін емес деп айтуға болады. Бұл ретте халықаралық тәжірибеге бағдарлану және педагогикалық шеберліктің білім беру тиімділігінің негізгі факторы ретіндегі рөлін мойындау болашақ реформалар үшін негіз бола алады.

Қорытынды

Жүргізілген талдау Қазақстанда болашақ география мұғалімдерін даярлауға Халықаралық Бакалавриат (ІВ) бағдарламасын енгізу әдіснамалық даярлыққа, жоғары оқу орындарында жүйелі курстардың болмауына және практикалық тәжірибеге қолжетімділіктің шектелуіне байланысты бірқатар сын-қатерлерге тап болатынын растады. Сонымен қатар, халықаралық практикалар педагогтердің кәсіби даярлығының жоғары деңгейін қамтамасыз етуге қабілетті пәрменді тәсілдерді, соның ішінде ІВ-модульдерді енгізуді, ІВ-мектептерде міндетті практиканы және тәлімгерлерді сүйемелдеуді көрсетеді.

Қазақстандық және халықаралық дереккөздерді талдау негізінде мынадай ұсыныстар тұжырымдалған:

Педагогикалық жоғары оқу орындарының білім беру бағдарламаларына ІВ философиясы мен әдістемесіне баса назар аудара отырып, халықаралық білім беру бағдарламалары бойынша міндетті курстарды қосу.

Педагогикалық тағылымдамаларды ұйымдастыру үшін университеттер мен ІВ-мектептер арасындағы өзара іс-қимылды қамтамасыз ету.

ІВ қағидаттарын көрсететін қазақ және орыс тілдеріндегі оқыту материалдары мен глоссарийлерін әзірлеу.

Сертификатталған ІВ-сарапшыларды тарту және халықаралық семинарларға қатысу арқылы ЖОО оқытушыларының біліктілігін арттыру.

Мұғалімдердің IB-бағдарламаларын іске асыруға кәсіби дайындығын реттейтін нормативтік база құру.

Ұсынылған шаралар болашақ география мұғалімдерінің педагогикалық шеберлік деңгейін арттырып қана қоймай, халықаралық аренада ұлттық білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін күшейтуге мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТ

[1]Сластенин В.А. Педагогика: учебное пособие для вузов. – М.: Академия, 2008. – 576 с.

[2]Международная организация бакалавриата. Kazakhstan – IB by Country // Официальный сайт IBO. – URL: <https://ibo.org/about-the-ib/the-ib-by-country-and-territory/k/kazakhstan/> (дата обращения: 14.05.2025).

[3]International Baccalaureate. Diploma Programme Geography Guide. – Cardiff: IBO, 2017. – 172 p.

[4]Nurgazina A., Ravshanov A., Usmanov M., Ibragimov L., Sergeyeva A. Artificial intelligence in geographical education of Kazakhstan and Uzbekistan: Revolution of knowledge and approaches // International Journal of Innovative Research and Scientific Studies. – 2025. – Vol. 8, No. 2. – P. 1797–1811. – URL: <https://ijirss.com/index.php/ijirss/article/view/5546> (дата обращения: 4.05.2025).

[5]Мазбаев О., Алиева Л., Демев А. Проблемные вопросы географического образования в Казахстане // E3S Web of Conferences. – 2020. – Т. 166. – С. 10032. – URL: <https://www.researchgate.net/publication/340834831> (дата обращения: 4.05.2025).

[6]Perry L.B., Ledger S., Dickson A. Impacts of IB Programmes on Teaching and Learning: A Review // Journal of Research in International Education. – 2018. – Vol. 17, No. 3. – P. 240–261. – DOI: 10.1177/1475240918815801.

[7]Национальный институт развития образования. Отчёт по результатам апробации учебных модулей по IB. – Алматы: 2024. – 28 с.

[8]Түлеуова Ж.С., Смагулова А.К. Методическая готовность будущих педагогов к реализации IB-подходов // Современное образование Казахстана. – 2023. – №3(79). – С. 45–52.

[9]Центр профессионального развития «Өрлеу». Обзор программ повышения квалификации педагогов по географии. – Астана: 2024. – 36 с.

[10]UNESCO. Teacher Education for the 21st Century: Lessons from Singapore. – Paris: UNESCO Publishing, 2020. – 94 p.

[11]International Baccalaureate Organization. IB Educator and Leadership Certificates. – URL: <https://ibo.org/professional-development/professional-certificates/> (дата обращения: 10.05.2025).

[12]OECD. Teaching for the Future: Global Engagement in IB Teacher Preparation. – Paris: OECD Education Directorate, 2021. – 112 p.

REFERENCES

- [1]Slastenin V.A. Pedagogika [Pedagogy]. Moscow: Akademiya, 2008.
- [2]Mezhdunarodnaya organizatsiya bakalavriata. Kazakhstan – IB by Country [Kazakhstan – IB by Country]. IBO. Available at: <https://ibo.org/about-the-ib/the-ib-by-country-and-territory/k/kazakhstan/> (accessed: 14.05.2025).
- [3]International Baccalaureate. Diploma Programme Geography Guide [Diploma Programme Geography Guide]. Cardiff: IBO, 2017.
- [4]Nurgazina A., Ravshanov A., Usmanov M., Ibragimov L., Sergeyeva A. Iskusstvennyi intellekt v geograficheskom obrazovanii Kazakhstana i Uzbekistana: revoliutsiia znaniia i podkhodov [Artificial intelligence in geographical education of Kazakhstan and Uzbekistan: Revolution of knowledge and approaches]. International Journal of Innovative Research and Scientific Studies. 2025, 8(2), pp. 1797–1811. Available at: <https://ijirss.com/index.php/ijirss/article/view/5546> (accessed: 4.05.2025).
- [5]Mazbayev O., Alieva L., Demeuov A. Problemnye voprosy geograficheskogo obrazovaniia v Kazakhstane [Problematic issues of geographical education in Kazakhstan]. E3S Web of Conferences. 2020, 166, p. 10032. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/340834831> (accessed: 4.05.2025).
- [6]Perry L.B., Ledger S., Dickson A. Impacts of IB Programmes on Teaching and Learning: A Review [Impacts of IB Programmes on Teaching and Learning: A Review]. Journal of Research in International Education. 2018, 17(3), pp. 240–261.
- [7]Natsional'nyi institut razvitiia obrazovaniia. Otchet po rezul'tatam approbatsii uchebnykh modulei po IB [Report on the implementation of IB modules]. Almaty: 2024.
- [8]Tuleuova Zh.S., Smagulova A.K. Metodicheskaiia gotovnost' budushchikh pedagogov k realizatsii IB-podkhodov [Methodical readiness of future teachers to implement IB approaches]. Sovremennoe obrazovanie Kazakhstana. 2023, 3(79), pp. 45–52.
- [9]Tsentr professional'nogo razvitiia "Orleu". Obzor programm povysheniia kvalifikatsii pedagogov po geografii [Review of professional development programs for geography teachers]. Astana: 2024.
- [10]UNESCO. Obuchenie uchitelei XXI veka: uroki Singapura [Teacher Education for the 21st Century: Lessons from Singapore]. Paris: UNESCO Publishing, 2020.
- [11]International Baccalaureate Organization. IB Educator and Leadership Certificates [IB Educator and Leadership Certificates]. Available at: <https://ibo.org/professional-development/professional-certificates/> (accessed: 10.05.2025).
- [12]OECD. Obuchenie dlia budushchego: global'noe вовлечение v podgotovku uchitelei IB [Teaching for the Future: Global Engagement in IB Teacher Preparation]. Paris: OECD, 2021.

Бурлибаева М.А., Карбаева Ш.Ш.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УМЕНИЯ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФИИ
НА БАЗЕ МЕЖДУНАРОДНОГО БАКАЛАВРИАТА (IB)

Аннотация. В настоящем исследовании анализируются теоретико-методологические основы развития профессиональных компетенций будущих преподавателей географии с учетом философии Международного бакалавриата (IB) в системе высшего образования Республики Казахстан. В нем рассматривается степень интеграции принципов IB, таких как обучение на основе исследований, формирующая оценка и глобальное мышление, в обучение будущих учителей. Исследование основано на анализе литературы и сравнении национальных и международных образовательных программ. Результаты показывают системные барьеры в казахстанских университетах, а также отсутствие специализированных модулей для подготовки к контексту IB. В то же время будут представлены успешные международные модели – из Сингапура, Канады и Финляндии – которые могут послужить образцом для реформ. Даны конкретные рекомендации по реструктуризации учебной программы и усилению практического обучения.

Ключевые слова: педагогическое образование; специальность география; педагогика; международный бакалавриат; Казахстан, профессиональная компетентность.

Burlibayeva M.A., Karbaeva Sh.Sh.
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF FORMING THE
PEDAGOGICAL SKILLS OF A FUTURE GEOGRAPHY TEACHER ON THE
BASIS OF THE INTERNATIONAL BACCALAUREATE (IB)

Annotation. The present study analyzes the theoretical-methodological foundations of the development of professional competencies of future geography teachers, taking into account the philosophy of the International Baccalaureate (IB) in the higher education system of the Republic of Kazakhstan. It is investigated to what extent IB principles - such as research-based learning, formative assessment and global mindset – are integrated into the training of future teachers. The study is based on a literature analysis and a comparison of national and international training programs. The results show systemic barriers in Kazakh universities, as well as the lack of specialized modules for preparing for the IB context. At the same time, successful international models – from Singapore, Canada and Finland – will be presented, which can serve as a template for reforms. Concrete recommendations are given on the curricular restructuring and on strengthening practical training.

Keywords: pedagogical education; specialty geography; pedagogy; International baccalaureate; Kazakhstan; professional competence.